

Він розбивав офіційні ідеологічні підстави старорежимної Росії – ідею богообраності, непохитності, закономірності царського панування і його вінчану офіційну тріаду «православ'я, самодержав'я, народності». М. Костомаров проголосив російське самодержавство продуктом монгольського поневолення з його історичними засадами деспотизму й покори.

Отже, як бачимо, завдяки дискусії М. Максимовича, М. Костомарова з М. Погодіним, українським історикам у небезпечні політичні часи вдалося винести питання української державності на широкий загаль. І навіть несприйняття таких бачень у колах російських істориків не завадило дослідникам відстоювати та аргументувати свою точку зору. І з досліджень М. Костомарова ми бачимо розуміння та відокремлення українців не тільки як етносу, але як народу, який має право на свою державу, що у свою чергу суперечило концепції М. Погодіна. Але саме ця дискусія стала початком розуміння того, що Україна не тільки є частиною Російської імперії, але і є засновницею давньої держави – Русі.

Список використаних джерел і літератури:

1. Собрание сочинений М. А. Максимовича. В 3 т. Т. 1. Отдел исторический. Киев, 1876. 858 с. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0000204>.
2. Костомаров М. І. Науково-публіцистичні і полемічні писання Костомарова: Зібрані заходом академічної комісії української історіографії. Київ: Держвидав, 1928. 315 с. URL: http://chtyvo.org.ua/authors/Kostomarov/Naukovopublitsystychni_i_polemichni_pysannia_Kostomarova/.

Скідан Дар'я

ДЕРЖАВНІ СВЯТА У ФОРМУВАННІ РАДЯНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Досліджується формування державних свят у Радянському Союзі протягом 1920-1930-х років та їхнє ідеологічне наповнення. Показані методи владного впливу на свідомість радянської людини та формування її ідентичності через святкову обрядовість.

Ключові слова: *радянські державні свята, ідентичність, святкова обрядовість.*

This article explores the formation and ideological chatter of public holidays in the Soviet Union during the 1920-1930s. The article also shows what methods were used by the authorities to affect the consciousness of the Soviet man and on the formation of his identity.

Keywords: *Soviet public holidays, identity, festive ritual.*

Наразі Україна, як пострадянська держава, перебуває в процесі активного осмислення свого минулого, в тому числі й на законодавчому рівні. Відмовляючись від спадщини радянської доби, важливо розуміти, де проходить межа між невіддільною частиною розвитку українського

суспільства та застарілою ідеологічною парадигмою. Враховуючи виняткове значення державних свят як фактору формування ідентичності, обрана тема є актуальною не лише в науковому, але й у практичному вимірі.

Дослідження свят та їхнього впливу на суспільство здійснювалося в основному у радянському науковому просторі. Зокрема, дана тематика розкрита у працях А. Некрилової, А. Мазаєва [4; 6] та інших. Серед сучасних дослідників необхідно назвати українських авторів Н. Шліхту, Т. Гаєвську, німецького історика М. Рольфа [1; 7; 8].

Метою розвідки є аналіз впливу радянських свят на формування радянської ідентичності протягом 1920–1930-х рр.

Логічним є окремо зупинитися на характеристиці поняття «ідентичність», під яким розуміємо об'єктивно чинну структуру, в якій відбивається схожість і відмінність соціальних (особистісних і групових) суб'єктів. Варто зазначити амбівалентну природу даного терміну, адже ідентичність, з одного боку, виступає статичним явищем, яке фіксує стан на даний момент часу, а з іншого – не є раз і назавжди здобутою, тобто є змінною або ж динамічною [8].

Після встановлення більшовицької влади на більшості територій колишньої Російської імперії радянська святкова обрядовість стала важливою складовою нової державної політики, вагомим фактором ідеологічного впливу на свідомість напівосвіченого пролетарського населення країни. Саме у період 1920–1930-х рр. більшовики розпочали активний процес форматування радянських державних свят. Можна сказати, що уже в середині 1930-х рр. було сформовано найважливіші державні свята, в яких закладалися основи радянської святкової культури та сформувалися її головні принципи, що мали найбільший вплив на формування радянської ідентичності. До таких свят можна віднести річниці «Жовтневої революції» (7–8 листопада), День праці (1–2 травня), Міжнародний жіночий день (8 Березня). Святкуванню була притаманна помпезність, вони супроводжувалися масовими демонстраціями, багатолюдними маршами. Під час святкувань велика увага приділялась ході, на якій кожен учасник мав продемонструвати позитивне ставлення до Комуністичної партії та радянської влади. Найбільш яскравими масовими святковими парадми, які охоплювали переважну частину населення, супроводжувалися Жовтнева і Першотравнева демонстрації трудящих. З кожним роком усе помітнішим ставало прагнення до художнього оформлення святкової демонстрації. Йдеться не тільки про портрети, прапори, гасла, транспаранти, але і про введення до святкових колон театралізованих груп, символічних фігур і побудов, декорованих машин [4]. Такий формат святкування очікувано впливав на становлення свідомості дітей, які активно долучалися до ритуальних дій.

Дедалі частіше свято перетворювалося на ефективну форму виховної роботи, усі державні свята мали на меті створити нову символіку та цінності. К. Жигульський описав модель державного свята, яка охоплювала елементи віддання почестей символам і знакам, втілювала ідею держави, демонстрацію збройної сили для підкреслення могутності, суверенності та міжнародного значення нації, публічне нагородження визначних для держави осіб [2].

У Радянському Союзі цій моделі повністю відповідали свята Жовтневої революції і Першого травня. Кожне з них тривало два дні. У день перший проходили публічні урочистості, перш за все це демонстрації трудящих, а на день «Великого Жовтня» ще й військовий парад. Ці урочисті дійства проходили в Москві на Красній площі. З трибуни мавзолею керівники партії та уряду приймали святковий парад і вітали учасників демонстрації. Другий день заповнювався концертами, розвагами, іншими культурними заходами [2].

Знакове місце у святковій обрядовості в СРСР посідало 8 Березня, початкове значення якого поступово відходило на другий план. Проведенню свята було важливо надати політичного розмаху. 8 березня розглядалося як свято нового побуту, призначене для політичного виховання робітниць і залучення їх до лав пролетаріату, мобілізації сил для майбутньої міжнародної революції. У щорічних святкуваннях 8 березня влада створювала нового референта для жіночих мас – державу, яка добровільно-примусово пропонувала жінкам опанувати нові соціальні горизонти [5]. Здавалося, що держава не мала б диктувати правила проведення свята 8 березня, але вона повністю взяла його під свій контроль [3].

Отже, протягом 1920–1930-х рр. було сформовано ряд важливих для Радянського Союзу державних свят, для яких влада формувала ідейне наповнення, визначала правила проведення. Свята мали на меті зафіксувати основні віхи історії та культури нової держави й транслювати їх через покоління вже як традиційні радянські. Основним завданням державних свят стало розповсюдження та утвердження більшовицької ідеології, що, у свою чергу, не могло не відбитися на ідентичності радянської людини.

Список використаних джерел і літератури:

1. Гаєвська Т. І. До питання становлення радянської святкової культури. *Вісник Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. Київ: Міленіум, 2012. № 1. С. 194–198.
2. Жигульський К. Праздник и культура: праздники старые и новые. Размышления социолога. Москва: Прогресс, 1985. 336 с.
3. Кісь О. Права і тюльпани: чому ми досі відзначаємо 8 березня?. URL: <https://genderindetail.org.ua/season-topic/polityka/prava-i-tyulpani-chomu-mi-dosi-vidznachaemo-8->

bereznyal34964.html?fbclid=IwAR37J9cOJ7wSzWLKo3wZoKMSGgL98gmyEVFyzZZM9gFSOW9D4yAveLF5fF0 .

4. Мазаев А. И. Праздник как социально-художественное явление. Опыт историко-теоретического исследования. Москва: Наука, 1978. 392 с.
5. Международный коммунистический женский день. *Малая советская энциклопедия*. Москва: Советская энциклопедия, 1930. Т. 5. 958 с.
6. Некрылова А. Ф. Традиции русской культуры в массовых народных праздниках. *Традиционная народная культура: (сб. информ.-аналит. материалов)*. Москва: ГИВЦ МК РФ, 1995. 85 с.
7. Рольф М. Советские массовые праздники. Москва: РОССПЭН, 2009. 439 с.
8. Шліхта Н. Історія радянського суспільства: Курс лекцій. 2-ге вид., переробл. і доп. Харків: Акта, 2015. 252 с.

Зозуля Єлизавета

ДОЛЯ ДІТЕЙ РЕПРЕСОВАНИХ БАТЬКІВ У КОНТЕКСТІ РАДЯНСЬКОЇ СИСТЕМИ (1930-ТІ РОКИ)

У статті визначається та аналізується політика, заходи та методи радянської влади щодо дітей репресованих батьків.

Ключові слова: *діти, репресовані батьки, «вороги народу».*

The article defines and analyzes the policy, measures and methods of Soviet power concerning children of repressed parents.

Keywords: *children, repressed parents, «enemies to the people».*

З кожним роком в Україні зростає інтерес до вивчення вітчизняної історії, до фактів і даних, які раніше замовчувалися. Завдяки відкриттю доступу до архівних матеріалів, дослідники отримали можливість пролити світло на темні сторінки української історії, зокрема на масові політичні репресії, які здійснювалися не лише проти «ворогів народу», а й проти членів їхніх сімей. Саме так влада намагалася зміцнити чинний режим. Тема терору й досі залишається нескінченною та болючою для українського суспільства. Цей період життя назавжди закарбувався у пам'яті жертв радянської системи, тому, на наше переконання, дана тема залишається актуальною.

Наукові роботи стосовно злочинів радянської влади почали з'являтися у роки перебудови й особливо актуалізувались після розпаду СРСР, але питання репресій проти родин «ворогів народу», їх переслідування та утисків торкалися лише частково. Певним виключенням стали праці Т. Вронської, Р. Подкура, В. Гуцули, у яких висвітлювалися різні аспекти визначеної проблеми. Корисну, але дещо розпорошену інформацію можна знайти у науково-документальній серії «Реабілітовані історією». Широкі відомості щодо долі дітей репресованих нам надають мемуари, особисті щоденники, спогади учасників цих страшних подій. Поодинокі подібні публікації почали з'являтися після розпаду радянської імперії, коли люди вже не боялися розповідати про пережите. До того вони